

# TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ DÂN CHỦ VÀ THỰC HÀNH DÂN CHỦ Ở NÔNG THÔN

TS. PHẠM THỊ NẾT \*

**N**ghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ và thực hành dân chủ, có thể thấy vấn đề thực hành dân chủ trong Đảng và thực hành dân chủ ở địa bàn nông thôn, được Người đặc biệt chú trọng. Dưới đây xin nêu những tư tưởng cơ bản của Hồ Chí Minh về dân chủ và thực hành dân chủ ở nông thôn.

**1. Dân chủ là của quý báu nhất của nhân dân, khi dân chủ được thực thi sâu rộng, sẽ tạo nguồn sức mạnh lớn lao trong nông thôn**

Dân chủ là của báu vì nó đem lại quyền làm chủ cho người dân, là điều kiện, tiền đề để thực hiện bình đẳng và công bằng xã hội. Con người nhờ có dân chủ và thông qua dân chủ mới có hoạt động tích cực, chủ động, sáng tạo đối với lịch sử. Hồ Chí Minh khẳng định: "Có dân chủ mới làm cho cán bộ và quần chúng để ra sáng kiến"<sup>(1)</sup>.

Nói về dân chủ, trước hết là nói về quyền được làm chủ, quyền được thụ hưởng nền dân chủ của người dân.

Ở Việt Nam, vấn đề làm chủ của người dân, của các giai tầng trong xã hội được ghi nhận trong Hiến pháp. Điều 13, Hiến pháp 1946 xác định quyền lợi của người dân và quyền lực thuộc về nhân dân.

Theo tư tưởng Hồ Chí Minh, Nhà nước "của dân" là Nhà nước, trong đó, dân là chủ. Dân là người quyết định cao nhất; Nhà nước "do dân", là dân làm chủ Nhà nước. Nhà nước phải tin và dựa vào dân; Nhà nước "vi dân", là Nhà nước phục vụ dân, đem lại lợi ích cho dân.

Thực hiện dân chủ tức là sử dụng tất cả quyền hành và lực lượng to lớn của nhân dân để hoàn thành các nhiệm vụ vì lợi ích của nhân dân. Thực tiễn Cách mạng Việt Nam cũng đã khẳng định: Chỉ có phát huy dân chủ, thực hành dân chủ rộng rãi, chúng ta mới đủ sức chiến thắng thực dân, đế quốc, chiến thắng nghèo nàn, lạc hậu. Lịch sử cũng đã ghi nhận: trong những năm 50, 60 của thế kỷ XX, nhờ đẩy mạnh dân chủ hoá, nông thôn Việt Nam đã có những thay đổi lớn lao, cả ở trong sản xuất và xây dựng đời sống mới; sức mạnh của quần chúng lao động được khơi dậy và phát huy thông qua các phong trào thi

đua yêu nước ở cơ sở.

Trong công cuộc đổi mới đất nước hiện nay, dân chủ và thực hiện dân chủ trong nông thôn càng có tầm quan trọng to lớn; có tác dụng giải phóng tiềm năng sáng tạo của người lao động, củng cố khối đoàn kết; tăng cường liên minh công - nông - trí và thực sự, đã trở thành động lực của sự tiến bộ và phát triển của xã hội.

**2. Nội dung cốt lõi của dân chủ và thực hành dân chủ trong nông thôn là thực hiện "Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra"**

Thực hiện "dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra" là một yêu cầu khách quan trong đẩy mạnh dân chủ hoá ở nông thôn nước ta. Nội dung chính tập trung ở các khía cạnh sau:

- Về "dân biết", tạo điều kiện để dân biết các luật pháp, chính sách; các quyết định, quy định, các thủ tục hành chính liên quan trực tiếp đến việc làm, quyền lợi và nghĩa vụ công dân. Nội dung của các chủ trương, kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội ở nông thôn của chính quyền địa phương, cơ sở, cũng phải được công khai cho dân biết để thực hiện.

\* Học viện CT - HC Khu vực I.  
1 - Hồ Chí Minh: Toàn tập, T. 6, tr. 174.

- Về "dân bàn", dân được bàn bạc, thảo luận, nói lên nguyện vọng của mình trong thực hiện các chỉ tiêu phát triển kinh tế, văn hoá, xã hội của địa phương; trong xây dựng các quy ước, hương ước làng văn hoá, gia đình văn hoá. Hơn nữa, các kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội nông thôn đều phải được bàn bạc dân chủ công khai, người dân có quyền tham gia đóng góp ý kiến.

- Về "dân làm", được làm theo nghĩa vụ công dân, theo quy định của luật pháp, chính sách, các văn bản hành chính, các quy định của địa phương, các quy ước, hương ước...; người dân có quyền kiến nghị với cơ quan có thẩm quyền miễn nhiệm, bãi chức, kỷ luật những cán bộ phạm khuyết điểm, không hoàn thành nhiệm vụ.

- Về "dân kiểm tra", dân được kiểm tra, giám sát cán bộ, đảng viên, chính quyền địa phương trong việc thi hành luật pháp; trong thu chi ngân sách, quản lý và sử dụng đất đai, bầu cử Quốc hội, HĐND, Ban quản lý Hợp tác xã... Người dân có quyền kiểm tra, giám sát chính quyền địa phương xử lý các đối tượng vi phạm pháp luật, chính sách, vi phạm các quy ước, hương ước; vi phạm quyền dân chủ của nhân dân.

Thực hiện "Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra" ở địa bàn nông thôn, trên thực tế là khẳng định vai trò, trách nhiệm, hiệu quả hoạt động của mỗi tổ chức thành viên của Hệ thống chính trị cơ sở (HTCTCS) trong quá trình dân chủ hoá nói chung, thực hành dân chủ ở cơ sở nói riêng.

### 3. Thực hành dân chủ trong nông thôn, cán bộ, đảng viên phải gương mẫu, đi đầu

Theo Hồ Chí Minh, "cán bộ là gốc của cách mạng", "muôn việc thành công hoặc thất bại đều do cán bộ tốt hay kém"<sup>(2)</sup>.

Trong điều kiện Đảng ta là Đảng duy nhất cầm quyền, lãnh đạo toàn bộ đất nước thì đội ngũ cán bộ đảng viên có vai trò rất to lớn trong mọi cấp, mọi ngành, mọi lĩnh vực hoạt động xã hội. Vì vậy, cán bộ, đảng viên dù ở trong hoàn cảnh nào, khi làm việc, cũng phải "đặt lợi ích của cách mạng, của Đảng, của nhân dân lên trên hết, trước hết"<sup>(3)</sup>.

Trên địa bàn nông thôn, môi trường làm việc của cán bộ, đảng viên có nét đặc thù; ngoài công tác, còn trực tiếp ăn, ở, lao động sản xuất, cùng nhân dân thực hiện chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, giải quyết những vụ việc liên quan trực tiếp đến đời sống của nhân dân... Những nhiệm vụ, trọng trách đó của người cán bộ, đảng viên ở cơ sở là rất to lớn, đòi hỏi phải có năng lực, sự công tâm, sự gương mẫu, đi đầu.

Nông thôn nước ta hiện vẫn chịu sự chi phối mạnh mẽ của các yếu tố truyền thống (cả mặt tích cực và tiêu cực). Người cán bộ, đảng viên sống ở nông thôn cũng chịu những tác động không nhỏ của tập tục, tâm lý làng xã cổ truyền. Do vậy, nếu làm việc không công tâm và lại có suy nghĩ:

"Một người làm quan, cả họ được nhờ", thì cán bộ, đảng viên dễ bị sa ngã, xử lý công việc khó khăn.

Trong tác phẩm Sửa đổi lối làm việc, Hồ Chí Minh viết: "Người đảng viên, người cán bộ tốt muốn trở nên người cách mạng chân chính, không có gì là khó cả. Điều đó hoàn toàn do lòng mình mà ra. Lòng mình chỉ biết vì Đảng, vì Tổ quốc, vì đồng bào, thì mình sẽ tiến đến chỗ chí công vô tư. Mình đã chí công vô tư thì khuyết điểm sẽ ngày càng ít, mà những tính tốt... (nhân, nghĩa, trí, dũng, liêm) ngày càng thêm"<sup>(4)</sup>. Để cán bộ, đảng viên ở nông thôn có thêm những đức tính tốt, đủ năng lực và trình độ đi đầu trong thực hiện dân chủ, làm gương trong nhân dân, theo Hồ Chí Minh, cần: đẩy mạnh tự phê bình, phê bình và kiểm tra; nâng cao trình độ hiểu biết về mọi mặt; tránh các bệnh "hữu danh vô thực", "bệnh cận thị", "óc hẹp hòi"; biết "hoan nghênh và khuyến khích quần chúng thật thà phê bình".

Thực hiện và phát huy dân chủ ở nông thôn là một cuộc cách mạng thực sự, đòi hỏi đội ngũ cán bộ, đảng viên phải là người gương mẫu, đi sát quần chúng, học hỏi quần chúng, tôn trọng và phát huy quyền làm chủ của dân chúng.

### 4. Thực hành dân chủ ở nông thôn phải đi đôi với ngăn ngừa tệ quan liêu, mệnh lệnh; chống tự do vô chính phủ, chống cục bộ bè phái, tâm lý phường hội

Dân chủ hóa ở nông thôn là quá trình cách mạng lâu dài. Do đó, cần phải kết hợp giữa xây và chống; thực hành dân chủ phải đi

2 - Sđđ., T. 5, tr. 273.

3 - Sđđ., T. 12, tr. 439.

4 - Sđđ., T. 5, tr. 251.

đôi với ngăn ngừa tệ quan liêu, mệnh lệnh.

Nông thôn là địa bàn rộng lớn, trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, nông thôn là nơi đóng góp nhiều nhân tài, vật lực, chịu nhiều hy sinh gian khổ.

Trong công cuộc đổi mới, cũng chính từ cơ sở nông thôn, đã có nhiều sáng kiến tìm tòi cung cách làm ăn mới, được Trung ương tổng kết, nhân diện rộng; tiêu biểu là sự tìm tòi cơ chế khoán trong nông nghiệp của các xã ở Hải Phòng, Vĩnh Phúc trước đây, cũng như trong phát triển kinh tế trang trại, tiến hành "dồn ô đổi thửa", xây dựng "Cánh đồng 50 triệu đồng/ ha/năm", "Cánh đồng mẫu lớn", phong trào hiến đất làm đường giao thông nông thôn... ở nhiều nơi hiện nay. Song, xã hội nông thôn cũng đang bộc lộ nhiều vấn đề, đòi hỏi phải được nhìn nhận, nghiên cứu nghiêm túc, nhằm có giải pháp tháo gỡ thích hợp, tạo môi trường thuận lợi cho thực hành dân chủ, đẩy mạnh dân chủ hoá trong nông thôn.

## 5. Một số yêu cầu trong thực hành dân chủ gắn với xây dựng nông thôn mới hiện nay

Một là, phải bảo đảm tính toàn diện trong quá trình mở rộng và phát huy dân chủ ở cơ sở nông thôn.

Các lĩnh vực của đời sống xã hội nông thôn rất phong phú; do đó, quá trình dân chủ hoá phải được triển khai trên tất cả các lĩnh vực, cụ thể:

- Về kinh tế, cái cốt lõi là đảm bảo lợi ích của người lao động: quyền sở hữu, quản lý, phân phối; quyền làm chủ thực sự về tư liệu sản xuất.

- Về chính trị, người dân có quyền tham gia vào công tác xây dựng Đảng, xây dựng HTCTCS; có quyền ứng cử, bầu cử; thảo luận, đóng góp ý kiến vào các chương trình phát triển kinh tế - xã hội ở địa phương.

- Về văn hoá, tinh thần, đó là quyền hưởng thụ và sáng tạo văn hoá nghệ thuật, quyền được thông tin, quyền tự do ngôn luận, tự do tín ngưỡng...

Hai là, góp phần điều chỉnh và bổ sung những giá trị mới, định hướng nhận thức về quyền và nghĩa vụ của người dân nông thôn trong quá trình đẩy mạnh CNH, HĐH và xây dựng nông thôn mới.

Quá trình đẩy mạnh dân chủ phải gắn liền với việc khắc phục tệ quan liêu, gia trưởng ở một bộ phận cán bộ, đảng viên và quần chúng ở nông thôn; cải tạo tâm lý tiểu nông; hạn chế những ảnh hưởng của các tập tục và thói quen lạc hậu.

Ba là, phải nâng cao năng lực thực hành dân chủ cho đội ngũ cán bộ, đảng viên - đặc biệt là đội ngũ cán bộ chủ chốt cấp cơ sở. Kiện toàn và nâng cao chất lượng hoạt động của HTCTCS.

Theo Hồ Chí Minh, một Nhà nước dân chủ là làm cho mọi người dân biết sống và làm việc theo Hiến pháp, pháp luật; Nhà nước đó phải "dựa vào dân, liên hệ chặt chẽ với dân, lắng nghe và chịu sự kiểm soát của nhân dân". Để thực hiện được điều đó, cần đào tạo bồi dưỡng một đội ngũ cán bộ phù hợp với bản chất nhà nước ta. Đội ngũ cán bộ này phải thấm nhuần tinh thần: "Dân là chủ, cán bộ là đầy tớ trung thành của nhân dân".

Bốn là, thực hành dân chủ phải hướng tới mục tiêu đảm bảo đoàn kết xã hội, an sinh xã hội và an ninh cuộc sống của người dân nông thôn, đặc biệt là đối với nông dân.

Trong tư tưởng đoàn kết Hồ Chí Minh, đoàn kết của nhân dân đóng vai trò hết sức quan trọng. Với ý tưởng "dễ trăm lần không dân cũng chịu, khó vạn lần dân mạnh lớn nhất là nằm ở nhân dân. Do đó, để thực hành dân chủ phải coi trọng đoàn kết xã hội. Ở trong nông thôn, chú trọng đoàn kết giữa đồng bào lương và đồng bào các tôn giáo; lấy mục tiêu: "Dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh" làm điểm tương đồng để gắn bó các tầng lớp nhân dân.

Hiện nay, phần lớn người nghèo sống tập trung ở nông thôn. Vấn đề đặt ra là phải tạo đủ việc làm, khắc phục tình trạng thiếu việc làm và việc làm thu nhập thấp trong nông nghiệp, thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu lao động nông nghiệp, nông thôn phù hợp với chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo hướng CNH, HĐH; làm cho người nông dân trở thành chủ thể trong phát triển kinh tế - xã hội. Do đó, thực hành dân chủ là để tạo cơ hội cho người nghèo phát triển kinh tế tăng thu nhập; mở rộng khả năng cho người nghèo tiếp cận các dịch vụ xã hội cơ bản (y tế, giáo dục, nước sạch sinh hoạt...) có chất lượng, thuận tiện và chi phí thấp. Hướng thực hành dân chủ nêu trên chính là góp phần đảm bảo an sinh xã hội và an ninh cuộc sống của người dân nông thôn, đặc biệt là đối với nông dân. □